

Фермалары кэлимник механизациялаахха

Билигин түргэттеп пилеткатын сага со-руктарыгар сеп түбэни-нэрин үлэ технология-тын уларыта тутуу, про-изводства саганы, бастыгы олохтоонун ту-туунап көпөтүп күнүзү-нү баарынан түспөт буола. Ол быһыытынан фермалары механизациялааһын, хотоннорго илин саамай ыраахан улаарын чэпчэтип, техни-ка күүһүгэр-күдүгэр сүктэри эмиз ахтыл-лар. Билигин кэлэр сыл-ларга бу дьонунаах бопуруоһу саамай нэ-кыллээри көрөн бы-һаарыахпыттына үүтү-аһы дөлөһи сага со-рук-тары кыайан толоруох-пун суога. Пятилетка бүтэһик сылыгар оро-йон үрдүнэн фуражнай ынах ахсыттан үүтү-ылыта 1800—2000 ки-лограммнар кирбиги-тахсыахтаахпыт. Со-вхоттар үгүс хотоннорун билигин туруктаа сүө-һү итинин хаачысты-баный көрдөрүүлэрин лаппа үрдэтэргэ хайа да өттүнэн эппиэттээбэттэр. Хомойуох иһин, механизацияны кэлимник кил-лэрэргэ септөөх тутуу-лаах хотоннор хаһаа-һыстыбаларга олус азы-һахтар, тарбахха батта-налар. Оттон эргэ ту-туулары саңардан, ула-рытан тутуу үгүс үбү-харчыны, матырыйаалы, техника уонна дьон күүһүн эрийэр.

Быйыл «Чурапчы» совхоз Арыылаахтаагы отделениегар эргэ хо-тоннор уларыта тутуу-га аабэх үлэ ытыллы-бытын истэбит. Кэрэх-сэбиллээбэ баар, арыы-лаахтар уларытылы-механизацияны кэлим-ник быһаарарга суот-таан өнөрбүттар. Манна аһылыгы тардагы, но-һуому ыраастааһын, ынагы уулаты, меха-нической ыаһын бири хотоннорго тэһинэн туһа-нылар буолуохтаах. Бу дьаһала, күнүзү мэ-һэйдэри, ыраакаттары аахсыбакка, хорсунук ылсар эрэ буоллааха хамсааһын тахсын сөп.

Ити-бири. Иккин-ин, сага тутуулары бы-райыактааһын бэрэ-дэктиэххэ, чопчу ха-һыскаахха. Үгүс хо-

Билигин —совхоттарга государствога туттарыллар ынах сүөһүнү күһүгү уотуу эппиэттээх кэмэ. Бу дьаһал хас биридин хаһаайыстыбанан хайдах толорулалартаан государствога туттарыллар сүөһү орто ыһааһын үрдэти улахан тутулуқтаах.

Билигин хаһаайыт корреспондента туһаанаах салайааччылартан үлэ хайдах баран иһэрин туһу-нап кэпсиктэригэр көрдөстө.

Н. А. ФЕДОТОВ, «Мылда-байы» совхоз кылаабы-най зоотехника:

—Быйыл күһүн совхоз 400 сүөһүнү государствога туттарыахтаах. Орто ыһааһын 320 килограммтан намыйах буолуо суохтаах. Балаһан быйын ортогугар 280-ча субаны уотууга анаан талбыппыт. Ол эрээри ити кэмга уотууну кыайан тэрийбэтэбит. Соловьевтар, талан баран, аһата да барбатахтар, ту-та мэтчирэнгэ таһааран кэбиспиттэр. Оттон Болу-гур Нуойааныгар аһылы-ка 150-чаны туруорбуппун эмиз табылыбатаа.

Күһүгү уотууну хайдах тэрийдигит?

Аһылыктарга татым уон-на хааччахтара кыараас буолан уойуохтаагар дьү-дэйэр, быһа гүһэр чинчи-лэммиттэра. Бири сүөһү-га ортоһунан 5 килограмм оту уонна 4 килограмм комбикорму бизран испи-пит. Хас да хонон баран аһаан сыйыга мэтчир-рэнгэ төттөрү үүртэлэн кэбиспиттэ. Онон күн-дүүл сылаас кэмгэр бас-такы түһүмэринэн уотуу-ну кыайан тэрийбэтибит.

Аһылык кэмчигэ бөрт буолан уотуу бодьовор тийгэр тына кыайан ат-тарбатыбыт.

Уотууну алтынны 23 күнүгэр дьэри хаалбыт 20-чэ хонукка сүөһүнү быһа гүһэрбэт баараттан

хаһааһыт тутуу суох. **М. Г. ГРИГОРЬЕВА,** Карл Маркс аатынан сов-хоз сүөһү инициитигэр смя-дмн начальнига:

—Быйыл 70-ча сүөһүнү Якутскайга киллэрэн тут-тардыбыт. Мантан күһүн соротуопкага өссө 280-ча-ны туттарыахпыт. Ол иһигэр 60-чаны—доугаар быһыытынан нэбилэн-иһэттэн хомуйан. Бу күн-нэргэ алтынны эргэтигэр өлөрүллүөхтөөх 150 суба-ны Алексей Романович Аржаковка уонна Дмит-рий Егорович Сибиряков-ка туттардыбыт. Күннүлэр сүөһүлэрин Урэх Куеро таһынаагы Ньахса Уйго-да дьин бааһынага хаайан аһаталлар. Оһпо оттон ураты аһылык суох. Ман-нык бааһыаннаага, бил-лэн турар, привези ылар-га суоттампаппыт, сүөһү эрдэттэн уойутун сү-тэртөт баарыахпыт.

РЕДАКЦИЯТТАН: Көстөрүн курдук, государство-га туттарыллар ыччат сүөһүнү күһүгү уотуу быйыл сорох хаһаайыстыбаларга олус мөлтөхтүк тэрилинэ. Специалистар, аһылык аһыа-дын тумулук туттап, балаһан ыһагар үлэни кыа-һын нилээбэтигэр-саралаабыттар. Бу сүөһүнү күһүгү уотуу курдук наадалаах дьаһалга өссө да септөөх суолта бэриллэбэти көрдөрөр. Дьингэр, барыга төрөһинтэн тутулуқтаах. Холобур, Субу-

руускай аатынан совхоз бостууга Сизой Николаевич Каргузов салайар эвентугар ханым да ураты усу-лубуйа тэриллибэтэрин да иһин, эвенто быйыл да үрдүк привези ылар ыһахтанна. Кылаабынайа кы-лаамны, сатабыт быраап.

Бу күнүгэр уотууга турар сүөһү аһылыгыт туп-сарар дьаһаллары сир аһын олохтоохха. Чуолан, сылаас уотун, эһи аһылыгынан хаачыһынын уталыһаахха быһаарыахха.

Дьикти автомобиллар

ТАТАРСКАЯ АССР. Автомобилы оторочтулар олорор, үлэһир куораттара Брежнев авто уонна мотоконструкциянан тантаан дьарыктанааччылар **ИВСЛКС КК «Техника молодежи»** сурууаалын би-ринин иһин Вүтүн Союзтаагы XX конкурстарын мизетэтинэн буолбута. Самодельнай автокон-структордар куорат олохтоохторун үгүс тыһыынча-лаах аудиторияларын итинэн идэлээх жюри дьүүл-лээһиннэригэр бэйэлэрэ өнөрбүт массыналарын киллэрдилэр, көрдөрүүлээх программаны толордулар.

Кировскай уобалас Никиур бөһүөлөгиттэн элек-трик **Л. А. Черепанов** (енимкокка) тыа хаһаайысты-баһыгар туттулар «Тройка» дьин ааттаах вездеход айбыт. Автомобиль двигателэ «ИЖ-56» мотоциклтан ылыллыбыт. Иһингэр 12, кэһингэр 4 передаталаах. Онон суол ханым даһаны усулуобуйатыгар иһин-тохтоон турбат.

М. Медведев фотота, **ССТА** фотохрониката.

СҮҮРҮҮНҮ УТАРЫ

Специалист сүбэтэ

Билигин сыл ахсын оро-йонго тыһыынчанан тонна араас химикаттар туһанылаллар. Көннүкү бириэмэс сүөһү аһы-гар араас минеральной эбиискэлэри туттар буол-лубут. Специалист олох-тообут дозатын тутуспа-ка, бэйэ талбытынан бы-һыы уонна йдохимикатта-ры куһаҕанык харайыы, ыһыы-тогуу —сүөһү сү-һүрүүтүн сүргү биричи-нэлэринэн буолаллар. Сүө-һү сытыһыт оттон, си-лэстэн, ууттан эмиз сүһү-рүн сөп. Оноука орду-к мөлтөх хаачыстыбалаах аһылыгынан, ууһан турар сүөһү эмсэһэллэр.

Аһылыктан сүһүрүү бэ-лэлэрэ: сүөһү эмизка ыалдыһыта, аһылыктарын уларыппыт кэмэ бөлөх сүөһү ыалдыһыта, оттон аһылыктар уларыһаах сүөһүлэр доруобай ха-алыһаа; элбэх сүөһү биридик ыалдыһылаа уонна олбүттэрин кэмэ аһан көрүүгэ ис органна-ра атыһы уларыһы-лаахтара; сии турбүт аһы-лыктарын уларыһы кэ-һинтэн ыарыы сыһыа тох-тоон хаалыһа.

Сүөһү аһылыгар араас дьааһтаах өттүгэр баар буолуохтарын сөп. Оһор тус туһунап дьайан уус-тук, бутуурдаах көстүүнү биэрэллэр. Синильнай нэ-лота, нитриттар, табаах от, карбамид (мочевина) түр-көннүк өлөрөр дьовур-даахтар. Сүһүрүү ас буһа-рар органнара уонна нер-внэй системага дьайар. Холобур, нервнэй систе-мага дьайдыһа сүөһү куттамыт көрүнүһэр, дейбүт курдук буолар эбэтэр мөһсөр, тэмтээкэ-дир, тигиринир, интири-ситинитин таттарар, соро-дор баралыһыһар, этэ-синиэ олус кытаатар.

Ас буһарар органнар үлэлэрэ көһиллэһин тү-мүгэр сүөһү сыраана сүө-рүр, хабырытар, хоту-луур, үөһүрэр, иһэ үлэр, үөһүрүүтэ хаһынаах буол-уон сөп, куртага хамсаа-бет буолар.

Сүһүрбүт сүөһү темпе-ратурата үрдэбэт, арды-гар арыһы намтыар, Сү-һүрүү биричиннэтин бы-һаарарга сүөһүлэр уопсай туруктаа, хайдах аһа-таллалар, аһылык хан-тан адалылыһыта, бөлэм-

нэһэр усулуобуйата, йдо-химикаттар харалыһыла-ра, о. д. а. чуолкайданыах-таахтар.

Сүһүрүү биричиннэтин быһаараат дьааты утары эһтээһини ыһтыллар: сүөһүнү хотуолатан эбэтэр үөһүрдэн куртаһын сайда-нар. Түргэһиник дьайар дьааһтаран сүһүрүүгэ куртаһы сайдыыр кэм баттайылыһаах буолуон сөп. Очогоһо ыалдыһыт сүөһүгэ элбэх үүтү иһэр-диллэр, тымырта туус 0,85, 4—5 бырыһыаннаах глюкоза суурадаһыһынан укулланар, тиритиннэрэр уонна иһиктэр эһтэри туттулар.

Ханым баарар сүһү-рүүгэ сүрэх, нервнэй сис-тема үлэлэрин күһүрдэр эһтэр— кофеин, камфора, атропин, о. д. а. туттулал-лар. Сүөһү олус мөлтө-төүгэ арыһы, тиритин дороххой отунан, соломо-нон күүскэ сотуу туһа-лыһар.

Куртаһы сайдыырга сы-лаас ууну аһардаһыты буолбакка, сүөһү өтти, унуох күлүн (животный уголь) кытта, ол суох буолларына мас човун бороһуогун кытта тутту-лар.

Манн сэрэ 1 быры-һыаннаах таһын суурада-һынын, ыамыһынан үүтү, куурусса сыммыһын, уба-дас крахмал хааһытын иһэрдиллэр. Чох суурада-һына 3 бырыһыаннаах буолар. Манн сернокис-лая магниһы кытта тут-тар туһалаах. Үөһүрдэр туустардааһар мас ары-һын туттар орду. Бала-ры дьини кизмалары кытта тэһиэ туттар сөп.

Сүһүрүүнү таһаарбат туһугар, туох ханым ин-ниэ, йдохимикаттары ха-райыһы бэрээдэктиэххэ. Сыһыһыт, түүнүгүрбүт оту, синильна, комбикорму сүөһүгэ септэп орду. Сүөһүнү уулатыһа ула-хан, сайдарар күөллэр уу-лара туттуллуохтаахтар. Балэмэммит эһи аһы-лык тобохтоомокко утары бүтэриллэрэ ситиһиллэх-төөх. Ууну дистериналарга 3-4 суукаттан орду тут-туллубат.

Сүһүрүүнү таһаарбат туһугар сүөһүттэр буһа-бары кыһаныахтаахтар. **В. ПОПОВ,** токсиколог ветерач.

„Ычча-ычча“ операция СЫЛЫПАТ КҮҢҮГЭ «СЫРАНАЛЛАР»

Өрөмүөннүүр-техничес-кай предприятиега отук сезонугар балэмэммит бэрэбиэркэһин тийгээт, өрөмүөннүүр мастерской аттыгар бырааһылаах-тимир үрдүгэр ыбыгыра-чы тонмут 8—9 киһи лэ-чигирэчи кэһкэлэһи оло-роллоругар кэһилэ түс-түбүт. Күннүлэр биллэ сө-рүүкээбит күн уотун ти-һэх сарданаларыгар итэ сатыллар эбит. Үлэһир сирдэрэ тыһыыһынан баттарбакка итигирдик су-бу-субу иттер буолбуттар, онон трактордар, автома-шиналар өрөмүөннэни-лэрэ бытаарбыт.

—Быһырын кыһын мастерскойдун тыһыыта сурдаага. Онон быйыл ити-гэр системаны үрөһэн хат өнөрторуохтаахтар этэ,— дэһэллэр үлэһиттэр.

Кырдык, онорторуох-таахтар эбит. Ким? Мас-терской эбиздэһсэйэ **И. П. Толстоухов**, 2300 сол. сметнэй сыаналаах үлэни

ыһтырыахтаага. —Вас ыһытар кылаабы-най инженер Кокарев ха-маандатынан итигэр сис-теманы бүтүнүү көтүр-бүппүт. Ону үрөһкэ эрэ эһи батареялары ту-руорун дьин этэ сатаа-быһытын салаһа аахсы-

Б и н и г и р е й д э б и т

батаага, —дьин көпсээбитэ трактор дьингэһин өрө-мүөннүүр биригээдэ сала-һааччыта **И. Н. Пудов**.

Кыстык хаар гүһэра су-бу ыһан да кэллэр, мас-терской котельнайга хол-лонулаа ыраах. Итигэр системаны көтүттэрэргэ эрчимнээхтик ыһсыбыт кылаабынай инженер **А. Г. Кокарев** сайынны пред-приятие управлющайын эбэһиннэһин толорон оло-рон, хомойуох иһин, иһи-риятивалаах буолууну кер-

дөрбөтөх. Сантехнической матырыйаалдарынан эр-дэттэн хааччымматахтар. Оттон-мантан көрдөһөн булуталаан, итигэр сис-теманы онорууга ыһсыбыт-тара аһыһах коммут. Ити үлээгэ иһи сварщик уон-на 2-3 киһи көмөдө ту-руоруллубуттар. Хаһан бү-тэрэллэрэ биллибэт.

—Остолобуой үлээбэт. Өрөмүөнэммит автобус-таах турар. Онон үлэһи-тэр күнүс 5 км тийэ ыраах сиргэ дьыһэлэригэр эһиттэн бараллар. Хойу-гууллар даһаны. Дьисси-плинэ мөлтөөтө, —дьин манна сорох үлэһиттэр айманаллар.

Үлэһиттэри таһахтаах автобус сүүрбэккэ турар. Биричиннэтинэн водител-суога буолбүт. Өрөмүөн-нүүр-технической пред-приятие курдук оройон бири саамай кыахтаах тэриһитигэр итиник боп-пуруостар быһаарыллы-бакка үлэни-хамнаһын

аһахтаабыттара хомолто-лоох.

Билигин салты котель-найга тийгидибит. Манна көчөгөрдөр сыһыаналла-рыгар септөөх усулуобуйа быйыл даһаны тэриһиллэ-тэх. Сыһыанар көс суох, душ дьин эмиз суох. Те-левизорынан даһаны кө-чөгөрдэри «таратпаппа-тахтар». Ити ааһылыбыт итэһтэри туоратарга кө-чөгөрдэри элбэх муһыах-тарга туруорсан көрбүт сыралара таах хаалбыт.

—Соровор «дууһу бэйэ-бит онгостун ээ» дьинлэр салайааччыларбыт. Туо-раттан көмөһү күүппэккэ онгосту эһиппит да, свар-щиктар буолбатахпыт. Оһ-по хайһан да сварочнай үлэ ыһыһылан наада,— дэһэллэр көчөгөрдөр.

Үлэһиттэри кыһынын үлэһиттэргэ септөөх усулуо-буһуһан хааччыһаага, үлэ дьисциплинаһын тупса-рарга предприятие салаһ-таа суһал дьаһаллары ыла охсуон наада.

А. МАЛЫШЕВ, **ИХОК** штаты таһы-нан инспектор.
Л. УНАРОВА, хайыһат аһалл. көрр.

